

березня 2020 р., с. Крути, Чернігівська обл.) / ДС «Маяк» ІОБ НААН; відп. за вип. О.В. Позняк: у 4 т. – Обухів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М., 2020. - Т. 3. – 138-142.

УДК 633.88: 631.527

ЛІКАРСЬКА ЛУЧНА ФЛОРА ОКОЛИЦЬ С. ЧЕРНЕЧЧИНА ОХТИРСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Орлова Л. Д., професор, доктор біологічних наук, **Хоменко О.О.**, студентка
Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка
Ключові слова: лучні фітоценози, лікарська флора, захворювання органів.

Лікарські рослини застосовують в науковій і народній медицині як ефективний природний, біологічно дійовий засіб для лікування різних захворювань, а також підвищення стійкості організму до них [3]. До лікарських рослин відносять такі, що містять біологічно активні речовини та використовуються для заготівлі лікарської сировини. Вони застосовуються у висушеному, іноді у свіжому вигляді для отримання лікарських речовин, лікарських засобів рослинного походження – фітопрепаратів [1, 4].

Лучні фітоценози виступають джерелом фіторізноманітності, в тому числі повноцінного та якісного корму для тварин. Значний антропопресинг на лучні угіддя обумовлений тим, що їх рослинні ресурси широко використовуються людиною. Основними формами впливу є випасання та сінокосіння [2, 3]. Також на луках зростає багато лікарських та інших корисних представників флори, які використовуються місцевим населенням.

На території досліджених лучних фітоценозів околиць с. Чернеччина Охтирського району Сумської області нами було виявлено 25 найбільш поширених видів лікарських рослин, які відносяться до 12 родин. 100% рослин належить до відділу Покритонасінні, з яких переважаючим був клас Дводольні. Найбільш чисельними були представники родин Айстрові, Гречкові, Губоцвіті, Подорожникові.

Аналіз екологічних особливостей виявленої цілощой лучної флори показав, що домінуючими серед геліоморф є геліофіти – 76%, гігроморф – мезофіти – 94%, трофоморф – мезотрофи – 95%, мезотермними виявились усі – 100%.

Серед виявлених видів найбільш поширеними і уживаними місцевим населенням були: *Urtica dioica* L., *Taraxacum officinale* Wedd. ex. Wigg., *Platago major* L., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik., *Saponaria officinalis* L., *Artemisia absinthium* L., *Potentilla argentea* L., *Linaria vulgaris* Mill.

Urtica dioica багата на вітаміни та біологічно активні елементи лікарська рослина, листя якої має протизапальну, гіпоглікемічну, кровоспинну, ранозагоювальну, послаблюючу, відхаркувальну, сечогінну, загальнозміцнюючу та протисудомну дію [1, 4]. Населення використовує її частіше всього як вітамінну сировину, для догляду за шкірою та як корм для домашньої птиці.

Taraxacum officinale була відома з незапам'ятних часів і в наш час широко застосовується в народній медицині багатьох країн. Рослина має жовчогінну, жарознижуючу, проносну, відхаркувальну, заспокійливу, спазмолітичну і легку снодійну дію. Водний настій коренів і листя кульбаби покращує травлення, апетит, загальний обмін речовин, посилює виділення молока у годуючих жінок, підвищує загальний тонус організму. Кульбаба рекомендується при діабеті, для лікування анемії. Порошок з висушеного коріння кульбаби використовується для посилення виведення з організму шкідливих речовин з потом і сечею, як антисклеротичний засіб, від подагри, ревматизму, при запорі, метеоризмі, а також як протиглистний засіб. Свіже листя і сік з листя рекомендується для лікування атеросклерозу, шкірних захворювань, авітамінозу, анемії [2, 3, 4]. На дослідженій території вид використовують на корм домашнім тваринам, для поліпшення лактації у тварин, а також в їжу для людей.

Platago major має відхаркувальну, протизапальну, знеболювальну, кровоспинну, ранозагоювальну, бактеріостатичну і протиалергічну дію, підвищують секреторну функцію шлунково-кишкового тракту. Листя подорожника є протизапальним, антисептичним та кровоспинним засобом. Воно регулює та нормалізує секрецію шлунку, дає спазмолітичний ефект. Є гарним обволікаючим, пом'якшувальним та відхаркувальним засобом. Має заспокійливу дію, тамує біль [1]. Молодь і старше покоління частіше всього вживають рослину для зменшення набряку та синюшності, у косметичних цілях, та на споживанням сільськогосподарським тваринам.

Лікувальні препарати, виготовлені з *Capsella bursa-pastoris*, мають виражені кровоспинні властивості, зменшують артеріальний тиск, стимулюють моторику шлунка та покращують перистальтику кишечника. Листя цієї лікарської рослини характеризується високою фітонцидною активністю [4]. В народній медицині настій трави застосовується при захворюваннях печінки, сечового міхура, коліках, діареї, гарячці та нирковокам'яній хворобі [2]. На вивчених луках до використання виду вдаються люди різного віку. В основному вид використовують як проносний засіб.

Із надземної частини *Saponaria officinalis* роблять водні витяги, які часто застосовують в якості потужного проти-кашльового і відхаркувального засобу для лікування болісного кашлю, коклюшу, пневмонії та бронхіту. При респіраторних захворюваннях можна зменшити хрипи за допомогою цієї трави [3, 4]. Далеко не у всіх країнах офіційно дозволяють приймання мильнянки. В Україні її призначають досить рідко, при захворюванні бронхів. Кореневища і корені застосовують в якості лікувальної сировини, заготовляють восени і зберігають у полотняних мішках. В період цвітіння рослини необхідно провести збір листя [2]. Заварюючи кореневище виду населення користується нею як відхаркувальний засіб при захворюванні дихальних шляхів.

Artemisia absinthium збуджує апетит, рефлексорно стимулює діяльність органів травлення, підвищує секрецію жовчі, панкреатичного і шлункового соку, виявляє протизапальну, антисептичну властивості [3]. Основне застосування

це приготування корму для свійських тварин, а населення використовує вид для ароматизації напоїв та для покращення апетиту.

Комплекс хімічних речовин, що містяться в *Linaria vulgaris* Mill., забезпечує йому багатобічні терапевтичні властивості. Експериментальними спостереженнями встановлено, що алкалоїд пеганін знижує артеріальний тиск, збільшує наповнення пульсу, уповільнює серцеві скорочення, підвищує тонус і збільшує амплітуду скорочень гладеньких м'язів кишечника і матки та виявляє жовчогінну й послаблюючу дію [1, 2, 4]. Цю рослину люди старшого покоління найчастіше вживають як гарний засіб для труення мух, шляхом заварювання його в молоці.

Отже, дослідження показали, що представники лучних лікарських рослин характеризуються значним синтаксономічним та флористичним різноманіттям, а також широким спектром використання.

Література

1. Ковальов В. М. Фармакогнозія з основами біохімії рослин / Ковальов В. М., Павлій О. І., Ісакова. – Т. І. – Х.: Прапор, 2000. – 703 с.
2. Григора І. М. Рослинність України (еколого-ценотичний, флористичний та географічний нарис) / І. М. Григора, В. А. Соломаха. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 452 с.
3. Івашин Д. С. Справочник по заготовке лекарственных растений / Рыбачук И. З., Катина З. Ф., Івашин Д. С. – К.: Урожай, 1989. – 285 с.
4. Кархут В. В. Жива аптека / Кархут В. В. – К.: Здоров'я, 1992. – 312 с.

УДК 582.998.1: 633.88

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ РОДИНИ *ASTERACEAE* У КОЛЕКЦІЇ КОРМОВИХ КУЛЬТУР КРЕМЕНЕЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ

Панкова О.В. науковий співробітник

Кременецький ботанічний сад, pankovaolia88@gmail.com

Ключові слова: колекція кормових культур, лікарські рослини, сільфій пронизанолистий, серпій увінчаний, головатень круглоголовий, топінамбур, топінсоняшник.

Основними напрямками наукової діяльності ботанічних садів є збереження генофонду рослинного світу і раціональне використання рослинних ресурсів у різних сферах: харчовій промисловості, фармацевтиці, медицині, сільському господарстві та інших галузях. Колекції рослин, що збирають ботанічні сади, мають важливе наукове і практичне значення. Вони є резерватом генофонду рослинного світу, відображають його біорізноманітність і служать одночасно джерелом і вихідним матеріалом для відбору цінних форм і сортів, перспективних для селекції і безпосереднього використання у виробництві. Таке ж значення має і колекція кормових культур Кременецького ботанічного саду [3].

Колекція кормових культур представлена сортами української та зарубіжної селекції, культурними, дикими формами, варіаціями та гібридами. Колек-